

มหาปุริสลักขณะ ๓๒ ประการ

รวบรวมเรียบเรียงโดย... นว

วัดเขาสนามชัย

ตำบลหนองแก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

มหาปุริสลักษณะ ๓๒ ประการ

๑. สุปติภูจิตปาโท : มีฝ่าพระบาทราบเสมอกัน
๒. เหฏฐาปาตเลสสุ จกฺกานิ ชาตานิ : พื้นฝ่าพระบาททั้งสอง มีจักร
๓. อายตปณฺหิ : มีสันพระบาทยาว
๔. ทีฆงฺคฺลฺลิตฺติ : มีพระองค์คูลียาว
๕. มุฑฺตลฺลนฺนหฺตฺถปาโท : มีพระหัตถ์และพระบาทอ่อนนุ่ม
๖. ชาลหฺตฺถปาโท : ฝ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาทมีลายตาข่าย
๗. อุตฺตสฺสขปาโท : มีข้อพระบาทสูง (มีข้อพระบาทดุจสังข์คว่ำ)
๘. เอนฺนิขฺงฺโฆ : มีพระขงฆ์เรียวดุกแข็งเนื้อทราย
๙. จิตฺโก ว อโนนมนฺนโต อุกฺโกหิ ปาณิตเลหิ
ชนฺนุกานิ ปริมสฺติ ปริมชฺชติ : เมื่อประทับยืน ไม่ต้องน้อมพระวรกายลง ก็ทรงลูบคลำถึงพระชานูด้วยฝ่าพระหัตถ์ทั้งสองได้

๑๐. โกโสहितวตถุคฺยโท : มีพระคุษะเร้นอยู่ใน
ฝีก

๑๑. สุวณฺณวณฺโณ กณฺจนสนฺนิภตฺตโจ : มีพระ
ฉวีสีทอง คือคล้ายทองคำ

๑๒. สุขุมจฉวี : มีพระฉวีละเอียด

๑๓. เอเกกโลโม : มีพระโลมชาติเดี่ยว

๑๔. อุทฺธคฺคโลโม : มีพระโลมชาติปลายงอนขึ้น

๑๕. พุรหมุชฺศคฺโต : มีพระวรกายตั้งตรงดุจกาย
พรหม

๑๖. สตฺตฺสสโท : มีพระมังสะในที่ ๗ แห่ง เต็ม
บริบูรณ์

๑๗. สීหปุพฺพทฺธกาโย : มีพระวรกายส่วนบนดุจ
กายของราชสีห์

๑๘. ปิตฺตนฺตรโโส : มีร่องพระปฤษฎางค์เต็มเสมอ
กัน

๑๙. นิโครฺชปริมณฺทโล : มีพระวรกายเป็น
ปริมณฺทลดุจปริมณฺทลแห่งต้นไทร

๒๐. สมนวณฺณกฺขนฺโธ : มีลำพระศอกกลมเท่ากัน

๒๑. รสคฺคสคฺคี : มีเส้นประสาทรับรสพระ

กระยาหารได้ดี

๒๒. สีสหนุ : มีพระหนุดุจคางราชสีห์

๒๓. จตตาลีสหนุโต : มีพระหนต์ ๔๐ ซี่

๒๔. สมหนุโต : มีพระหนต์เรียบเสมอกัน

๒๕. อวิรพหนุโต : มีพระหนต์ไม่ห่างกัน

๒๖. สุตุกกทาโจ : มีพระเขี้ยวแก้วขาวงาม

๒๗. ปหุตชีวโท : มีพระชีวหาใหญ่ยาว

๒๘. พุทมสโร : มีพระสุรเสียงดุจเสียงพรหม

ตรัสมีสำเนียงดังกการะเวก

๒๙. อภินิลเนตโต : มีพระเนตรดำสนิท

๓๐. โคปชุโม : มีดวงพระเนตรดุจตาโค

๓๑. อุณณา ภูมิณฑเร ชาตา : มีพระอุณาโลม
บังเกิด ณ ระหว่างพระโขนง มีสีขาวยอ่อนควรเปรียบ
ด้วยนุ่น

๓๒. อุณ्हีสลีโส : มีพระเศียรดุจประดับด้วย
กรอบพระพักตร์

๑. สุปติภูจิตปาโท : มีฝ่าพระบาทราบเสมอกัน

มีฝ่าพระบาทราบเสมอกัน มือธิบายว่า เมื่อชนเหล่าอื่นวางเท้าลงบนแผ่นดิน ปลายฝ่าเท้า ส้นเท้า หรือข้างเท้า ย่อมจรดก่อน ก็แต่ว่ายังปรากฏช่องในตอนกลาง แม้เมื่อยกขึ้น ส่วนหนึ่งในปลายฝ่าเท้า เป็นต้นนั้นแหละก็ยกขึ้นก่อน แต่ฝ่าพระบาททั้งสี่ของพระมหาบุรุษนั้น ย่อมจรดพื้นโดยทรงเหยียบพระบาทครั้งหนึ่ง ดุจพื้นรองเท้าทองคำฉะนั้น ทรงยกพระบาทขึ้นจากพื้น ก็โดยทำนองเดียวกันนั้นแหละ

บุรพาธิการ : ครั้งตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน เป็นผู้ยึดมั่นในกุศลธรรม ยึดมั่นไม่ถอยหลัง ในกายสุจริต วาจาสุจริต มโนสุจริต การบำเพ็ญทาน ในการสมาทานศีล ในการรักษาอุโบสถ ในการปฏิบัติดีในมารดา บิดา สมณพราหมณ์ ในความเป็นผู้เคารพต่อผู้ใหญ่ในตระกูล และในธรรมเป็นอริกุศลอื่นๆ

๒. เทภูธาปาตตเลสฺ จกฺกานิ ชาตานิ : พื้นฝ่าพระบาททั้งสอง มีจักร

พื้นผ้าพระบาททั้งสอง มีจักร มือธิบายว่า ณ พื้นพระบาททั้ง ๒ มีกงจักร ๒ กง เกิดขึ้น จักรเหล่านั้นมีซี่ มีกงและดุม ได้ยินว่า ดุมของจักรเหล่านั้นปรากฏ ณ ท่ามกลางพื้นพระบาท ลวดลายวงกลมกำหนดด้วยดุมย่อมปรากฏ วงกลมล้อมหน้าดุมปรากฏ ท่อน้ำปรากฏ ซี่ปรากฏ ลวดลายวงกลมในซี่ทั้งหลายปรากฏ กงปรากฏ กงแก้วมณีปรากฏ รูปหอก รูปแว่นส่องพระฉาย รูปดอกพุดซ้อน รูปสายสร้อย รูปสังวาล รูปลาดทอง รูปมัจฉาคู รูปตั้ง รูปขอ รูปปราสาท รูปเสาระเนียด รูปเศวตฉัตร รูปพระขรรค์ รูปพัดใบตาล รูปหางนกยูง รูปพัทวาลวิชนี รูปมงกุฏ รูปแก้วมณี รูปบาตร รูปพวงดอกมะลิ รูปดอกบัวขาบ รูปดอกบัวแดง รูปดอกบัวขาว รูปดอกปทุม รูปดอกบุณฑริก รูปหม้อเต็มด้วยน้ำ รูปภาดเต็มด้วยน้ำ รูปมหาสมุทร รูปเขาจักรวาล รูปป่าหิมพานต์ รูปเขาสีเนรุ รูปพระจันทร์ รูปพระอาทิตย์ รูปดาวนักษัตร รูปทวีปใหญ่ทั้ง ๔ รูปทวีปน้อย ๒,๐๐๐ ทั้งหมด โดยที่สุตหมายถึงบริวารของพระเจ้าจักรพรรดิด้วย เป็นบริวารของจักรลักษณะนั่นเอง

บุรพาธิการ : ครั้งตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน

ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน ได้นำความสุขมาให้แก่ชน
เป็นอันมาก บรรเทาความหวาดกลัวและความสะดุ้ง
จัดการรักษาป้องกันคุ้มครองอย่างเป็นธรรม ได้ให้ทาน
พร้อมด้วยวัตถุอันเป็นบริวาร

๓. อายุตปณฺหิ : มีสันพระบาทยาว

มีสันพระบาทยาว คือ มีสันพระบาทบริบูรณ์
สำหรับชนนอกนี้ มีพื้นเท้าข้างปลายยาว แข็งเหนียวสัน
เท้าเป็นเหมือนลูกเต๋า แต่ของพระมหาบุรุษ พระบาท
มี ๔ ส่วน ปลายพระบาทมี ๒ ส่วน ถ้าพระขงฆ์ตั้งอยู่
ใน ส่วนที่ ๓ สันพระบาทในส่วนที่ ๔ เพราะฉะนั้น สัน
พระบาทดุจม้วนผ้ากำพลสีแดงที่เขาม้วนวางติดไม้กับ
เหล็กแหลม

บุรพาธิการ : ครั้งตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน
ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน ละปาณาติบาตแล้ว เว้นขาด
จากปาณาติบาตแล้ว วางอาชญา วางศีลตรา มีความ
ละอาย มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่

๔. ทีฆงฺคฺลฺย : มีพระองคฺลฺยยาว

มีพระองคฺลฺยยาว คือ นิ้วพระหัตถ์ของพระมหาบุรุษ
ไม่เป็นเหมือนนิ้วของคนอื่นที่บางนิ้วยาว บางนิ้วสั้น

แต่ของพระมหาบุรุษนี้ พระหัตถ์และพระบาทยาวเหมือนของวานร ข้างโคนใหญ่แล้วเรียวยาวไปโดยลำดับถึงปลายนิ้ว กลมดุกแห่งหรรดาสที่ป็นด้วยน้ำมันยาง เพราะฉะนั้น จึงทรงมีพระองคฺลียาว

บุรพาธิการ : ครั่งตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ในภพก่อน ในกำเนตก่อน ละปาณาตibatแล้ว เว้นขาดจากปาณาตibatแล้ว วางอาชญา วางศัสตรา มีความละอาย มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่

๕. มุทุตลุนหตถปาโท : มีพระหัตถ์และพระบาทอ่อนนุ่ม

มีพระหัตถ์และพระบาทอ่อนนุ่ม คือ อ่อนเหมือนบุยุฝ้ายที่ยีถึง ๑๐๐ ครั้ง แม้ในเวลาพระชนม์เจริญ พระหัตถ์และพระบาทก็จักอ่อนนุ่มเหมือนเมื่อพอประสูติ

บุรพาธิการ : ครั่งตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ในภพก่อน ในกำเนตก่อน เป็นผู้สงเคราะห์ประชาชนด้วยสังคหวัตถุ ๔ คือ ด้วยการให้ ด้วยการกล่าวคำเป็นที่รัก ด้วยการประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ ด้วยความเป็นผู้มีตนเสมอ

๖. ซาลหตุลปาโท : ฝ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาท มีลายตาข่าย

ฝ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาทมีลายตาข่าย คือ ก็พระมหาบุรุษมีนิ้วพระหัตถ์ ๔ นิ้วพระบาท ๕ ชิดสนิทเป็นอันเดียวกัน ก็เพราะพระองค์ผู้ทั้งหลายชิดสนิทเป็นอันเดียวกัน พระองค์ทั้งหลายจึงติดกันและกัน มีลักษณะเป็นข้าวเหนียวตั้งอยู่ พระหัตถ์และพระบาทของพระโพธิสัตว์นั้นเป็นเช่นกับหน้าต่างตาข่ายอันช่างผู้ฉลาดตีประกอบแล้ว เพราะฉะนั้น ท่านจึงกล่าวว่า มีฝ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาทมีลายดุจตาข่าย

บุรพาธิการ : ครั้งตลาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน เป็นผู้สงเคราะห์ประชาชนด้วยสังคหวัตถุ ๔ คือ ด้วยการให้ ด้วยการกล่าวคำเป็นที่รัก ด้วยการประพடுத்தินให้เป็นประโยชน์ ด้วยความเป็นผู้มีตนเสมอ

๗. อุสฺสงฺขปาโท : มีข้อพระบาทสูง (มีข้อพระบาทดุจสังข์คว่ำ)

มีข้อพระบาทสูง คือ เพราะข้อพระบาทตั้งอยู่เบื้องบน พระบาทของพระโพธิสัตว์นั้น จึงเหมือนสังข์คว่ำ

จริงอยู่ ข้อเท้าของคนอื่นอยู่ที่หลังเท้า เพราะฉะนั้น เท้า
 ของคนเหล่านั้นจึงติดกันเหมือนติดด้วยสลัก กลับกลอก
 ไม่ได้ตามสะดวก เมื่อเดินไปฝ่าเท้าไม่ปรากฏ แต่ข้อ
 พระบาทของพระมหาบุรุษขึ้นไปตั้งอยู่เบื้องบน เพราะ
 ฉะนั้น พระวรกายท่อนบนของพระมหาบุรุษ ตั้งแต่พระ
 นาภีขึ้นไปจึงมิได้หวั่นไหวเลย ดุจพระสุวรรณปฐิมา
 ประดิษฐานอยู่ในเรือ พระวรกายท่อนเบื้องล่างย่อม
 ไหว พระบาทกลอกกลับได้สะดวก พื้นพระบาททั้งหมด
 ย่อมปรากฏแก่คนที่ยืนดูในที่ทุกแห่ง ดังนั้น จึงชื่อว่ามี
 ข้อพระบาทสูง

บุรพาธิการ : ครั้นตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน
 ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน เป็นผู้กล่าววาจาประกอบ
 ด้วยอรรถ ประกอบด้วยธรรม แนะนำประชาชนเป็น
 อันมาก เป็นผู้นำประโยชน์ และความสุขมาให้แก่สัตว์
 ทั้งหลาย เป็นผู้บูชาธรรมเป็นปกติ

๘. เณริชงโฆ : มีพระชงฆ์เรียวดุจแข่งเนื้อทราย

มีพระชงฆ์เรียวดุจแข่งเนื้อทราย อธิบายว่า มี
 พระชงฆ์บริบูรณ์ด้วยหุ้มพระมังสะเต็ม ไม่ใช่เนื้อตะโพก
 ติดโดยความเป็นอันเดียว ประกอบด้วยพระชงฆ์เช่นกับ

ห้องข้าวสาลี ห้องข้าวเหนียว อันมังสะที่ตั้งอยู่เสมอกัน
โดยรอบล้อมอยู่แล้วกลมกล่อมดีแล้ว

บุรพาธิการ : ครั้นตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน
ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน เป็นผู้ตั้งใจสอนศิลปะ วิชา
จรรยา หรือกรรม โดยความตั้งใจว่า ทำอย่างไร ชน
ทั้งหลายนี้ ฟังรู้เร็ว ฟังสำเร็จเร็ว ไม่ฟังลำบากนาน

๙. จิตโก ว อโนมนนโต อุโภทิ ปาณิตเลหิ
ชนนุกานิ ปริมสติ ปริมชชติ : เมื่อประทับยืน ไม่ต้อง
น้อมพระวรกายลง ก็ทรงลูบคลำถึงพระชานูด้วยฝ่า
พระหัตถ์ทั้งสองได้

ฟังทราบอธิบายว่า ชนเหล่าอื่นเป็นคนค่อม
หรือเป็นคนแคะ คนค่อมกายส่วนบนไม่บริบูรณ์ คน
แคะกายส่วนล่างไม่บริบูรณ์ คนเหล่านั้นเพราะกาย
ไม่บริบูรณ์เมื่อก้มลงจึงไม่สามารถลูบคลำเข้าได้ ส่วน
พระมหาบุรุษแม้ไม่ต้องทรงก้มลง ก็ใช้พระหัตถ์ทั้งสอง
ลูบพระชานูทั้งสองได้ เพราะพระองค์ทรงมีพระวรกาย
ทั้งส่วนบนส่วนล่างบริบูรณ์

บุรพาธิการ : ครั้นตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน
ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน เมื่อตรวจดูมหาชนที่ควร

สงเคราะห์ ย่อมรู้จักชนที่เสมอกัน รู้จักกันเอง รู้จักบุรุษ
รู้จักบุรุษพิเศษ หยั่งทราบว่าคุณคนนี้ควรแก่สักการะนี้
บุคคลนี้ควรแก่สักการะนี้ ดังนี้ แล้วทำประโยชน์พิเศษ
ในบุคคลนั้นๆ ในชาติก่อนๆ

๑๐. โภโกสิตวัตตคฺยุโห : มีพระคุษะเร้นอยู่ใน ฝัก

มีพระคุษะเร้นอยู่ในฝัก คือ พระมหาบุรุษมีพระ
คุษะ (อวัยวะเพศ) ซ่อนอยู่ในฝัก ดุจฝักบัวทอง ดุจคุษะ
แห่งโคและช้างเป็นต้น ดุจปกปิดด้วยผ้า เพราะทรงมี
ปุริสพัญญชนะปกปิดสนิท ดังนั้น จึงชื่อว่า มีพระคุษะ
เร้นอยู่ในฝัก

บุรพาธิการ : ครั้นตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน
ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน เป็นผู้นำพวกญาติมิตรสหาย
ผู้มีใจดีที่สูญหายพลัดพรากไปนาน ให้กลับมาพบกัน
นำมารดาให้พบกับบุตร นำบุตรให้พบกับมารดา นำ
บุตรให้พบกับบิดา นำบิดาให้พบกับบุตร นำบิดากับพี่
น้องให้พบกัน นำพี่ชายกับน้องสาวให้พบกัน นำน้อง
สาวกับพี่ชายให้พบกัน ครั้นนำเขาให้พบพร้อมเพรียง
กันแล้ว ก็ชื่นชม

๑๑. สุวณฺณวณฺโณ กณฺจนสนฺนิภตฺตโจ : มีพระฉวีสีทอง คือคล้ายทองคำ

มีพระฉวีสีทอง คือคล้ายทองคำ คือ พระมหาบุรุษทรงมีพระฉวีสีทอง ดุจรูปทองทั้งแท่ง ที่นายช่างทองขยำสีแดงธรรมชาติ ชัดสีฝอยทองเหลือง พอ दिनส่องพองประดิษฐานไว้

บุรพาธิการ : ครั้งตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อนในภพก่อน ในกำเนิดก่อน เป็นผู้ไม่มีความโกรธ ไม่มีความแค้นใจ แม้คนหม่มมากกว่าเขาก็ไม่ขัดใจ ไม่โกรธ ไม่พยาบาท ไม่จองพลาญ ไม่ทำความโกรธ ความเคือง และความเสียใจให้ปรากฏ และเป็นผู้ให้เครื่องลาดมีเนื้อละเอียดอ่อน และให้ผ้าสำหรับนุ่งห่ม คือผ้าไหมพัศตร์มีเนื้อละเอียด ผ้าฝ้ายมีเนื้อละเอียด ผ้าไหมมีเนื้อละเอียด ผ้ากัมพลมีเนื้อละเอียด

๑๒. สุขุมจฉวี : มีพระฉวีละเอียด

มีพระฉวีละเอียด คือ ฐลึละออง ย่อมไม่ติดต่องในพระวรกาย เพราะพระโพธิสัตว์ทรงมีพระฉวีละเอียด มาตรฐานมลทินอันใดมาสัมผัสก็เลื่อนหลุดไป ดุจน้ำกลิ้งตกจากใบบัว น้ำล้างพระหัตถ์ ล้างพระบาท และน้ำ

สรองสนาน มีไว้เพื่อให้ชุ่มเย็น และมีไว้เพื่อให้พระสาวกทั้งหลายได้บำเพ็ญข้อวัตรปฏิบัติ ดังนั้น จึงชื่อว่า ทรงมีพระฉวีละเอียดย

บุรพาธิการ : ครั้งตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน ได้เข้าไปหาสมณะหรือพร้าหมณ์ แล้วซักถามว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กรรมส่วนกุศลเป็นอย่างไร กรรมส่วนอกุศลเป็นอย่างไร กรรมส่วนที่มีโทษเป็นอย่างไร กรรมส่วนที่ไม่มีโทษเป็นอย่างไร กรรมส่วนที่ควรเสพเป็นอย่างไร กรรมที่ไม่ควรเสพเป็นอย่างไร กรรมอะไรที่ข้าพเจ้าทำอยู่ พึงเป็นไปเพื่อไม่เป็นประโยชน์ เพื่อทุกข์ตลอดกาลนาน อนึ่ง กรรมอะไรที่ข้าพเจ้าทำอยู่ พึงเป็นไปเพื่อเป็นประโยชน์ เพื่อสุขตลอดกาลนาน

๑๓. เอเกกโลโม : มีพระโลมชาติเดียว

มีพระโลมชาติเดียว คือ คนเหล่าอื่น มีโลมาขุมละ ๒ เส้นบ้าง ๓ เส้นบ้าง ส่วนของพระผู้มีพระภาค แต่ละขุมมีพระโลมาขุมละ ๑ เส้น

บุรพาธิการ : ครั้งตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน ละการพุดเท็จ เว้นขาดจาก

การพูดเท็จ พูดแต่คำจริง ดำรงคำสัตย์ มีถ้อยคำเป็น
หลักฐาน ควรเชื่อถือ ไม่พูดลวงโลก

๑๔. อุฑุคโคโลโม : มีพระโลมาชาติปลายงอนขึ้น

มีพระโลมาชาติปลายงอนขึ้น คือ พระพระโพธิสัตว์มี
เส้นพระโลมาดำสนิท ดุจสีดอกอัญชัญทั่วทั้งพระสรีรกาย
เวียนเป็นทักษิณาวฏ ๓ รอบ แล้วปลายกลับขึ้นเบื้องบน
เป็นดุจจะมองดูพระพักตร์อันมีสิริดุจปทุมแย้มบาน

บุรพาธิการ : ครั้นตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน
ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน เป็นผู้กล่าววาจาประกอบ
ด้วยอรรถ ประกอบด้วยธรรม แนะนำประชาชนเป็น
อันมาก เป็นผู้นำประโยชน์ และความสุขมาให้แก่สัตว์
ทั้งหลาย เป็นผู้บูชาธรรมเป็นปกติ

๑๕. พรหมชุกตโต : มีพระวรกายตั้งตรงดุจกาย

พรหม

มีพระวรกายตั้งตรงดุจกายพรหม คือ ขนเหล่าอื่น
จะมีลำคอ สะเอว หรือเข้าโค้ง น้อมไปเบื้องหน้า หรือ
น้อมไปเบื้องหลัง ส่วนพระผู้มีพระภาคพระวรกายจะ
สูงชันตรง พระสรีระเต็มบริบูรณ์ ดุจกายพรหม จึงชื่อ
ว่า มีพระวรกายตั้งตรง เพราะมีพระวรกายตรง

บุรพาธิการ : ครั้งตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน
ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน ละปาณาติบาตแล้ว เว้นขาด
จากปาณาติบาตแล้ว วางอาชญา วางศีลศตรา มีความ
ละอาย มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่
๑๖. สดตุสสุโท : มีพระมั่งสะไนที่ ๗ แห่ง เต็ม
บริบูรณ์

มีพระมั่งสะไนที่ ๗ แห่ง เต็มบริบูรณ์ คือ มีพระ
มั่งสะหนาไนที่ ๗ แห่ง คือ หลังพระหัตถ์ทั้งสอง หลัง
พระบาททั้งสอง พระอังสาทั้งสองข้าง กับลำพระศอก
ที่ทั้ง ๗ แห่งนั้นกำบัง มิได้เห็นพระเส้นปรากฏออก
มาภายนอก แต่ของคนเหล่าอื่นที่หลังมือและหลังเท้า
เป็นต้น ปรากฏเส้นเลือดเป็นตาข่าย ที่จะงอຍบ่าและ
คอปรากฏปลายกระดูก มนุษย์เหล่านั้นย่อมปรากฏ
เหมือนเปรต พระมหาบุรุษไม่ปรากฏเหมือนอย่างนั้น

บุรพาธิการ : ครั้งตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน
ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน เป็นผู้ให้ของที่ควรเคี้ยว และ
ของที่ควรบริโภค ของที่ควรลืมน้ำที่ควรดื่ม อันประณีต
และมีรสอร่อย

๑๗. สีหปุพฺพทฺธกาโย : มีพระวรกายส่วนบนดุจ กายของราชสีห์

มีพระวรกายส่วนบนดุจกายของราชสีห์ มีอธิบายว่า พระมหาบุรุษมีกึ่งกายที่อ่อนบนเหมือนกึ่งกายที่อ่อนหน้าของราชสีห์ เพราะฉะนั้น พระมหาบุรุษจึงชื่อว่ามีส่วนพระวรกายเบื้องหน้าเหมือนกึ่งกายเบื้องหน้าแห่งราชสีห์ เพราะว่ากายเบื้องหน้าของราชสีห์บริบูรณ์ กายเบื้องหลังไม่บริบูรณ์ ก็พระวรกายทั้งหมดของพระมหาบุรุษบริบูรณ์ดุจกายเบื้องหน้าของราชสีห์ แม้พระวรกายของมหาบุรุษก็เหมือนกายของราชสีห์ย่อมนั่งอยู่สูงๆ ต่ำๆ ด้วยสามารถแห่งความฟูและแพบเป็นต้น แต่ยาวในที่ควรยาว ย่อมเป็นอย่างนั้นในที่ควรสั้น ควรล่า ควรเร็ว ควรกว้าง ควรกลมเป็นต้น ดังที่พระองค์ตรัสไว้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระมหาบุรุษทรงปล้ำพระทัยนักแล เมื่อผลกรรมปรากฏ ทรงดงามเพราะอวัยวะส่วนใดยาว อวัยวะส่วนนั้นย่อมนั่งอยู่ยาว ทรงดงามเพราะอวัยวะส่วนใดสั้น อวัยวะส่วนนั้นย่อมนั่งสั้น ทรงดงามเพราะอวัยวะส่วนใดล่า อวัยวะส่วนนั้นย่อม

ตั้งอยู่ล่ำ ทรงดงามเพราะอวัยวะส่วนใดเรียว อวัยวะส่วนนั้นย่อมตั้งอยู่เรียว ทรงดงามเพราะอวัยวะส่วนใดกว้าง อวัยวะส่วนนั้นย่อมตั้งอยู่กว้าง ทรงดงามเพราะอวัยวะส่วนใดกลม อวัยวะส่วนนั้นย่อมตั้งอยู่กลมดังนี้
 ทัศนภาพของพระมหาบุรุษสะสมไว้ด้วยทานจิต บุญจิต ตรีเตรียมไว้ด้วยบารมี ๑๐ ด้วยประการฉะนี้ ศิลปินทั้งปวงหรือผู้มีฤทธิ์ทั้งปวงในโลก ไม่สามารถสร้างรูปเปรียบได้

บุรพาธิการ : ครั่งตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน เป็นผู้หวังประโยชน์ หวังความเกื้อกูล หวังความผาสุก หวังความเกษมจากโยคะ แก่ชนเป็นอันมาก ด้วยมนสิการว่า ทำไฉน ชนเหล่านี้พึงเจริญด้วยศรัทธา เจริญด้วยศีล เจริญด้วยสุตะ เจริญด้วยพุทธิ เจริญด้วยจาคะ เจริญด้วยธรรม เจริญด้วยปัญญา เจริญด้วยทรัพย์และข้าวเปลือก เจริญด้วยนาและสวน เจริญด้วยสัตว์สองเท้าและสัตว์สี่เท้า เจริญด้วยบุตรและภรรยา เจริญด้วยทาสและกรรมกร เจริญด้วยญาติ เจริญด้วยมิตร เจริญด้วยพวกพ้อง ดังนี้

๑๘. ปิตตบุตรโส : มีรื่องพระปฤษฎางค์เต็มเสมอ กัน

มีรื่องพระปฤษฎางค์เต็มเสมอกัน มือธิบายว่า สำหรับชนเหล่าอื่น แผ่นหลังดุงแบ่งเป็น ๒ ส่วน โค้งหรือนูนขึ้น สำหรับพระผู้มีพระภาค พระมังสะที่หุ้มพระผาสูกะ พระมังสะที่ปกปิดพระปฤษฎางค์ และกลางกระดูกพระปฤษฎางค์เต็มบริบูรณ์ ตั้งแต่ลำพระคอจนถึงพระองคค์ (สะเอว) เสมอเรียบบลอดพระปฤษฎางค์ ดังนั้น รื่องพระปฤษฎางค์ กลางพระปฤษฎางค์ของพระโพธิสัตว์นั้นเต็มเสมอกัน เหตุนั้น จึงชื่อว่า มีรื่องพระปฤษฎางค์เต็มเสมอกัน

บุรพาธิการ : ครั่งตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ในภวก่อน ในกำเนิดก่อน เป็นผู้หวังประโยชน์ หวังความเกื้อกูล หวังความผาสูก หวังความเกษมจากโยคะ แก่ชนเป็นอันมาก ด้วยมนสิการว่า ทำไฉน ชนเหล่านี้พึงเจริญด้วยศรัทธา เจริญด้วยศีล เจริญด้วยสุตะ เจริญด้วยพุทธิ เจริญด้วยจาคะ เจริญด้วยธรรม เจริญด้วยปัญญา เจริญด้วยทรัพย์และข้าวเปลือก เจริญด้วยนา และสวน เจริญด้วยสัตว์สองเท้าและสัตว์สี่เท้า เจริญ

ด้วยบุตรและภรรยา เจริญด้วยทาสและกรรมกร เจริญ
ด้วยญาติ เจริญด้วยมิตร เจริญด้วยพวกพ้อง ดังนี้

๑๙. นิโครธปริมณฑโล : มีพระวรกายเป็น ปริมณฑลจุดปริมณฑลแห่งต้นไทร

มีพระวรกายเป็นปริมณฑลจุดปริมณฑลแห่ง
ต้นไทร คือพระมหาบุรุษมีปริมณฑลจุดต้นไทร อธิบาย
ว่า พระมหาบุรุษแม้โดยพระวรกาย แม้โดยวาประมาณ
เท่ากันจุดต้นไทรลำต้นและกิ่งเสมอกัน เพราะจะเป็น
๕๐ ศอกก็ตาม ๑๐๐ ศอกก็ตาม ย่อมมีประมาณเท่า
กันทั้งส่วนยาวทั้งส่วนกว้าง กายหรือวาของคนอื่นยาว
ไม่เท่ากัน ส่วนพระวรกายของพระมหาบุรุษเท่ากับวา
ของพระมหาบุรุษ วาของพระมหาบุรุษเท่ากับกายของ
พระมหาบุรุษ

บุรพาธิการ : ครั่งตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน
ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน เมื่อตรวจดูมหาชนที่ควร
สงเคราะห์ ย่อมรู้จักชนที่เสมอกัน รู้จักกันเอง รู้จักบุรุษ
รู้จักบุรุษพิเศษ หยั่งทราบว่าคุณคนนี้ควรแก่สักการะนี้
บุคคลนี้ควรแก่สักการะนี้ ดังนี้ แล้วทำประโยชน์พิเศษ
ในบุคคลนั้นๆ ในชาติก่อนๆ

๒๐. สมวณฺเฑกขณโธ : มีลำพระศอกกลมเท่ากัน

มีลำพระศอกกลมเท่ากัน คือ คือพระมหาบุรุษมีลำพระศอกเท่ากัน คนบางคนมีลำคอยาว คด หนา เหมือนนกกระเรียน เหมือนนกยาง เหมือนหมู เวลาพูด เอ็นเป็นตาข่าย ย่อมปรากฏเสียงออกมาแหบฉันใด ของพระมหาบุรุษไม่เหมือนอย่างนั้น ก็ลำพระศอกของพระมหาบุรุษเป็นเช่นกับกลองทองที่เขากิ่งดีแล้ว ในเวลาตรัสเอ็นเป็นตาข่ายไม่ปรากฏ พระสุรเสียงดังก้องดุจเสียงเมฆกระหิม

บุรพาธิการ : ครั้งตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน เป็นผู้หวังประโยชน์ หวังความเกื้อกูล หวังความผาสุก หวังความเกษมจากโยคะ แก่ชนเป็นอันมาก ด้วยมนสิการว่า ทำไฉน ชนเหล่านี้พึงเจริญด้วยศรัทธา เจริญด้วยศีล เจริญด้วยสุตะ เจริญด้วยพุทธิ เจริญด้วยจาคะ เจริญด้วยธรรม เจริญด้วยปัญญา เจริญด้วยทรัพย์และข้าวเปลือก เจริญด้วยนา และสวน เจริญด้วยสัตว์สองเท้าและสัตว์สี่เท้า เจริญด้วยบุตรและภรรยา เจริญด้วยทาสและกรรมกร เจริญด้วยญาติ เจริญด้วยมิตร เจริญด้วยพวกพ้อง ดังนี้

๒๑. รสคตสคฺติ : มีเส้นประสาทรับรสพระ กระยาหารได้ดี

มีเส้นประสาทรับรสพระกระยาหารได้ดี อธิบายว่า เส้นประสาทนำรสอาหารของพระมหาบุรุษนั้นเลิศ เพราะเหตุนี้ พระมหาบุรุษจึงเป็นผู้มีปลายเส้นประสาทสำหรับนำรสอาหารอันเลิศ ได้ยินว่า พระมหาบุรุษมีเส้นประสาทสำหรับนำรสอาหารประมาณ ๗,๐๐๐ เส้น มีปลายขึ้นเบื้องบนแล้วรวมเข้าที่ลำพระศอตนเอง พระกระยาหารแม้เพียงเมล็ดงาตั้งอยู่ ณ ปลายพระชีวหายุ่อมแผ่ไปทั่วพระวรกายทุกส่วน ด้วยเหตุนี้แล เมื่อพระมหาบุรุษทรงเริ่มตั้งความเพียรอันยิ่งใหญ่ ได้ยังพระวรกายให้เป็นไปอยู่ได้ด้วยข้าวสารเมล็ดเดียวเป็นต้นบ้าง ด้วยเพียงผักตองฟายมือหนึ่งบ้าง แต่ของคนอื่นเพราะไม่มีอย่างนั้น รสโอชาจึงไม่แผ่ไปทั่วกาย เพราะเหตุนี้ ชนเหล่านั้นจึงมีโรคมามาก

บุรพาธิการ : ครั้งตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน เป็นผู้ไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย ด้วยฝ่ามือ ด้วยก้อนหินด้วยท่อนไม้ หรือด้วยศัสตรา

๒๒. สีนหนู : มีพระหนุดุจคางราชสีห์

มีพระหนุดุจคางราชสีห์ คือ มีพระหนุเหมือนคางของราชสีห์ ส่วนบนแห่งคางราชสีห์ไว้ ส่วนล่างเต็มหนู ส่วนพระผู้มีพระภาคเต็มหนูทั้ง ๒ ส่วน พระหนุทั้งหมดเต็มบริบูรณ์ ดุจสันฐานวงพระจันทร์ในวันทวาทสึศุกลปักษ์

บุรพาธิการ : ครั่งตาคัดเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน ละคำเพื่อเจ้า เว้นขาดจากคำเพื่อเจ้า พุดถูกกาล พุดแต่คำที่เป็นจริง พุดอิงธรรม อิงวินัย พุดแต่คำมีหลักฐาน มีที่อ้าง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์โดยกาลอันควร

๒๓. จตตาลีสนโต : มีพระทนต์ ๔๐ ซี่

มีพระทนต์ ๔๐ ซี่ คือ พระทนต์ ๔๐ องค์ คือ ข้างล่าง ๒๐ ข้างบน ๒๐ จักตั้งอยู่เสมอกันไม่ห่าง คนเหล่านี้แม้มีฟันครบบริบูรณ์ก็มี ๓๒ ซี่ แต่พระทนต์ของพระองค์มี ๔๐ องค์

บุรพาธิการ : ครั่งตาคัดเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน ละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ฟังจากข้างนี้แล้วไม่ไปบอกข้างโน้น เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้ายกัน หรือฟังจากข้างโน้นแล้วไม่ไปบอก

ข้างนี้ เพื่อให้คนหมู่นั้นแตกร้างกัน สมานคนที่แตก
ร้างกันแล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง
ชอบคนผู้พร้อมเพรียงกัน ยินดีในคนผู้พร้อมเพรียงกัน
เพลิดเพลิดในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าวแต่คำที่ทำคน
ให้พร้อมเพรียงกัน

๒๔. สมทนโต : มีพระหนต์เรียบเสมอกัน

มีพระหนต์เรียบเสมอกัน คือ คนเหล่าอื่น ฟันบางซี่
สูง บางซี่ต่ำ บางซี่ตั้งอยู่ไม่เสมอกัน ส่วนพระผู้มีพระภาค
พระหนต์เรียบเสมอกันดุจกบสังข์ที่ตัดด้วยเลื่อย

บุรพาธิการ : ครั้งตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน
ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน ละมิจฉาอาชีวะแล้ว สำเร็จ
ความเป็นผู้อยู่ด้วยสัมมาอาชีวะ เว้นขาดจากการโกง
ด้วยตาชั่ง การโกงด้วยของปลอม และการโกงด้วยเครื่อง
ตวงวัด และการโกงด้วยการรับสินบน การหลอกลวง
และตลบตะแลง เว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ
การตีชิง การปล้น และการกรรโชก

๒๕. อวิรพทนโต : มีพระหนต์ไม่ห่างกัน

มีพระหนต์ไม่ห่างกัน คือ คนเหล่าอื่น มีฟันเป็น
ช่องห่างเหมือนฟันจระเข้ เมื่อเคี้ยวปลาและเนื้อย่อม

เต็มระหว่างพินหมด ส่วนพระผู้มีพระภาค มีระเบียบ
พระทนต์ไม่ห่าง ดุจระเบียบแห่งแก้ววิเชียรอันตั้งเรียบ
เรียงระดับไว้เหนือแก้วประพาฬ

บุรพาธิการ : ครั่งตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน
ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน ละคำส่อเสียด เว้นขาดจาก
คำส่อเสียด ฟังจากข้างนี้แล้วไม่ไปบอกข้างโน้น เพื่อให้
คนหมู่นี้แตกร้าวกัน หรือฟังจากข้างโน้นแล้วไม่ไปบอก
ข้างนี้ เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้าวกัน สมานคนที่แตก
ร้าวกันแล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง
ชอบคนผู้พร้อมเพรียงกัน ยินดีในคนผู้พร้อมเพรียงกัน
เพลิดเพลिनในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าวแต่คำที่ทำให้
ให้พร้อมเพรียงกัน

๒๖. สุตทุกทาโจ : มีพระเขี้ยวแก้วขาวงาม

มีพระเขี้ยวแก้วขาวงาม คือ ชนเหล่าอื่น มีฟัน
เสีย หรือฟันดำเป็นต้น ส่วนพระผู้มีพระภาคทรงมี
พระทนต์สะอาดยิ่ง ประกอบด้วยรัศมีรุ่งเรืองยิ่งกว่าแม่
ดาวประกายพริก

บุรพาธิการ : ครั่งตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน

ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน ละมิจฉาอาชีวะแล้ว สำเร็จ
ความเป็นผู้อยู่ด้วยสัมมาอาชีวะ เว้นขาดจากการโกง
ด้วยตาชั่ง การโกงด้วยของปลอม และการโกงด้วยเครื่อง
ตวงวัด และการโกงด้วยการรับสินบน การหลอกลวง
และตลบตะแลง เว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ
การตีชิง การปล้น และการกรรโชก

๒๗. ปหุตชีวโห : มีพระชีวหาใหญ่ยาว

มีพระชีวหาใหญ่ยาว คือ ขนเหล่าอื่น มีลิ้นหนา
บ้าง บางบ้าง สั้นบ้าง กระจ่างบ้าง ไม่เสมอบ้าง ส่วน
พระผู้มีพระภาค มีพระชีวหาอ่อน กว้าง ยาว สมบูรณ์
ด้วยสี อ่อนดุจเส้นหญ้า แลบม้วนสอดเข้าช่องพระนาสิก
ทั้งสองได้ ขนาดยาวแลบลูบกระหวัดถึงช่องพระกรรณ
ทั้งสองได้ ขนาดกว้าง อาจแลบแผ่ปกพระนลาฏจนถึง
ปลายพระเกศา

บุรพาธิการ : ครั้งตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน
ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน ละคำหยาบ เว้นขาดจากคำ
หยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ เพราะหู ชวนให้รักจับใจ
ชนส่วนมากรักใคร่ชอบใจ

๒๘. พรหมสุโร : มีพระสุรเสียงดุจเสียงพรหม ตรัสมีสำเนียงดังกการเวก

มีพระสุรเสียงดุจเสียงพรหม ตรัสมีสำเนียงดังกการเวก คือ คนเหล่านี้มีเสียงขาดหรือมีเสียงแตก หรือมีเสียงเหมือนกา ส่วนพระผู้มีพระภาค ทรงประกอบด้วยพระสุรเสียงเช่นกับเสียงของมหาพรหมไม่ทรงติดขัดด้วยน้ำดีและเสมหะเป็นต้น ทรงเป็นผู้มีพระสุรเสียงประกอบด้วยองค์ ๘ อย่างนี้ คือ

นุ่มนวล ชัดเจน ไพเราะ น่าฟัง กลมกล่อม ไม่พรัากลุ่มลิก ก้องกังวาน ดุจเสียงพรหม เหตุนี้ จึงทรงชื่อว่า มีพระสุรเสียงดุจเสียงพรหม

นการเวกทั้งหลาย เกาะบนกึ่งไม้กึ่งบน ส่งเสียงร้องแล้วโตนลงกึ่งล่าง ฟังเสียงของตน เนื้อทั้งหลายทิ้งเหยื่อที่ปากคาบอยู่แล้ว ฟังเสียงนการเวกนั้น เสือเหลืองกำลังไล่ตามเนื้อ ก็ละความพอใจในเหยื่อ ไม่ก้าวเท้าซึ่งยกขึ้นแล้วหยุดฟังเสียงนการเวก เนื้อที่กำลังวิ่งหนี ก็ทิ้งความกลัวตาย ยืนฟังเสียงนการเวก เสียงของนการเวกเป็นอย่างนี้

พระสุรเสียงของพระผู้มีพระภาคไพเราะกว่าเสียง

ของนกการเวก ๑๐๐ เท่า ๑,๐๐๐ เท่า ๑๐๐,๐๐๐ เท่า
ตั้งนั้น จึงทรงชื่อว่ามีพระสุรเสียงดุจเสียงนกการเวก

บุรพาธิการ : ครั้นตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน
ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน ละคำหยาบ เว้นขาดจากคำ
หยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ เพราะหู ชวนให้รักจับใจ
ชนส่วนมากรักใคร่ชอบใจ

๒๙. อภินิลเนตโต : มีพระเนตรดำสนิท

มีพระเนตรดำสนิท คือ ดวงพระเนตรจะดำ
ทั้งหมดหามิได้ ที่ควรจะเขียวก็เขียวดุจสีดอกสามหาว
ที่ควรจะเหลืองก็เหลืองดุจสีดอกกรรณิกา ที่ควรจะ
แดงก็แดงดุจสีดอกแข่งและดอกชบา ที่ควรจะขาวก็ขาว
ดุจสีดาวประกายพริก ที่ควรจะดำก็ดำดุจสีผลपर्คำ
ดีควาย กระบอกพระเนตรงามดุจสีหบัญชรแก้วมณีที่
ฝาทอง ทรงชื่อว่ามีดวงพระเนตรดำสนิท ก็เพราะทรง
มีดวงพระเนตรที่ควรจะเขียวงามอย่างยิ่ง

บุรพาธิการ : ครั้นตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน
ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน ไม่ถลึงตา ดูไม่ค้อนตา ดูไม่
ขำเลียงตา ดูเป็นผู้ตรง มีใจตรงเป็นปกติ แลดูตรงๆ และ
แลดูพหุชนด้วยตาน่ารัก

๓๐. โคปชุโม : มีดวงพระเนตรดุจดาวโค

มีดวงพระเนตรดุจดาวโค มีคำอธิบายว่า ทรงมีดวงพระเนตรดุจดวงตาลูกโค เพราะทรงมีดวงพระเนตรทั้งคู่ผ่องใส ดุจดวงตาของลูกโคที่เพิ่งคลอดในขณะนั้น

บุรพาธิการ : ครั้งตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน ไม่ถึงตาดู ไม่ค้อนตาดู ไม่ขำเลียงตาดู เป็นผู้ตรง มีใจตรงเป็นปกติ แลดูตรงๆ และแลดูพหุชนด้วยตาน่ารัก

๓๑. อุณณา ฌมุกนตเร ซาตา : มีพระอุณาโลมบังเกิด ณ ระหว่างพระโขนง มีสีขาวย่อนควรเปรียบด้วยนุ่น

มีพระอุณาโลมบังเกิด ณ ระหว่างพระโขนง มีสีขาวย่อนควรเปรียบด้วยนุ่น คือ พระอุณาโลมขึ้นที่ระหว่างพระโขนงทั้ง ๒ ชูสูงขึ้นเวียนขวายู่ตรงกลางพระนลาฏ ดุจฟองน้ำสีเงินติดอยู่ที่แผ่นทอง เมื่อจับปลายเส้นพระอุณาโลมชักออกก็ยาวประมาณกึ่งพระกร ในขณะที่ชักออก ก็จะวนเป็นวงปลายชี้ขึ้น สีขาวอ่อนดุจปุยสำลี

บุรพาธิการ : ครั้งตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน

ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน ละการพูดเท็จ เว้นขาดจาก
การพูดเท็จ พูดแต่คำจริง ดำรงคำสัตย์ มีถ้อยคำเป็น
หลักฐาน ควรเชื่อถือ ไม่พูดลวงโลก

๓๒. อุณ्हีสสีโส : มีพระเศียรดุจประดับด้วย กรอบพระพักตร์

มีพระเศียรดุจประดับด้วยกรอบพระพักตร์นั้น
ท่านกล่าวมุ่งเอาพระนลาฏและเศียรบริบูรณ์ คำว่า
อุณ्हีส คือกระบังหน้า พื้นพระมั่งสะนูนขึ้น ตั้งแต่หมวก
พระกรรณเบื้องขวาปกขอบพระนลาฏถึงหมวกพระ-
กรรณเบื้องซ้าย งามเหมือนเครื่องประดับพระพักตร์
ของพระราชา คนทั้งหลายเห็นพระลักษณะนั้นจึงเอา
อย่างมากระทำอุณ्हีสเป็นเครื่องประดับพระพักตร์เพื่อ
พระราชาทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง พระเศียรนั้น กลม
รอบ เป็นจุดต่อมน้ำ เพราะทรงมีพระเศียรกลมรอบ จึง
ทรงชื่อว่ามีพระเศียรดุจประดับด้วยกรอบพระพักตร์

บุรพาธิการ : ครั้นตถาคตเคยเป็นมนุษย์ในชาติก่อน
ในภพก่อน ในกำเนิดก่อน เป็นหัวหน้าของชนเป็นอันมาก
ในธรรมทั้งหลายฝ่ายกุศล เป็นประธานของชนเป็นอัน
มากด้วยกายสุจริต ด้วยวจีสุจริต ด้วยมโนสุจริต ในการ

บำเพ็ญทาน ในการสมาทานศีล ในการรักษาอุโบสถ
ในการปฏิบัติดีในมารดา ในการปฏิบัติดีในบิดา ในการ
ปฏิบัติดีในสมณะ ในการปฏิบัติดีในพราหมณ์ ในความ
เคารพต่อผู้ใหญ่ในตระกูล และในธรรมเป็นอริกคุณอื่นๆ

ทิวตติสมหาปริสกลุขณานิ

๑. สุปปติฏฐิตปาโท โหติ.
๒. เหมฐาปาตตเลสุ จกานิ ชาตานิ โหนติ สหสสารานิ
สเนมิกานิ สนาภิกานิ สพพากการปริปุรานิ.
๓. อายตปณฺหิ โหติ.
๔. ทีฆงฺคฺสิ โหติ.
๕. มุฑุตฺตุนหตฺถปาโท โหติ.
๖. ชาลหตฺถปาโท โหติ.
๗. อุสฺสงฺขปาโท โหติ.
๘. เอณิขงฺโฆ โหติ.
๙. จิตโภาว อโนนมนฺโต อุภอฺหิ ปาณิตเลหิ ชณฺณุกานิ
ปริมสฺติ ปริมชฺชติ.
๑๐. โภโสหิตวตฺถคฺคฺยโท โหติ.
๑๑. สุวณฺณวณฺโณ โหติ กถฺยจฺนสนฺนิกตฺตโจ.
๑๒. สฺขมจฺฉวิ โหติ สฺขมตฺตา ฉวียา รโฆชฺฉลฺลํ กาเย
น อุปฺลิมปฺติ.
๑๓. เอเกกฺโกลโม โหติ เอเกกานิ โลมานิ โลมกฺุเปสุ
ชาตานิ.

๑๔. อุฑุฑคคโลโม โหติ อุฑุฑคคานิ โลมานิ ชาตานิ
 นีลานิ อลฺยชนวณฺณานิ กุณฺฑลลาวณฺณานิ
 ทกฺขินาวณฺณกฺขาทานิ.
๑๕. พุฑุฑคคคโต โหติ.
๑๖. สดตฺตสฺสโต โหติ.
๑๗. สีสฺสพฺพทฺทกาโย โหติ.
๑๘. จิตฺนตฺตรโส โหติ.
๑๙. นิคฺคโรธปฺริมณฺฑลโ โหติ ยาวตกฺวสฺส กาโย
 ตาวตกฺวสฺส พฺยาโม ยาวตกฺวสฺส พฺยาโม
 ตาวตกฺวสฺส กาโย.
๒๐. สมวณฺณกฺกขฺนโ โหติ.
๒๑. รสคฺคคคคิ โหติ.
๒๒. สีสฺสหนุ โหติ.
๒๓. จตตาสีสฺสทฺนโต โหติ.
๒๔. สมทฺนโต โหติ.
๒๕. อวิรพฺพนโต โหติ.
๒๖. สฺสสฺสกฺกทาโ โหติ.
๒๗. ปหฺตฺตชิวโ โหติ.
๒๘. พุฑุฑคคคโร โหติ กรวีกภาณิ.

๒๙. อภินิถเนตโต โหติ.

๒๐. โคปชุโม โหติ.

๓๑. อุณฺณา ฆมุกนฺตเร ชาตา โหติ โธทาตา
มุตฺตลสนฺนิภา.

๓๒. อุณฺหิสสีโส โหติ.

มหาปุริสลักษณะ ๓๒ ประการ

๑. มีฝ่าพระบาทราบเสมอกัน
๒. พื้นฝ่าพระบาททั้งสองของมหาบุรุษ มีจักรซึ่งมีกำ
ข้างละ ๑,๐๐๐ ชี่ มีกง มีดุม และมีส่วนประกอบ
ครบทุกอย่าง
๓. มีสันพระบาทยื่นยาวออกไป
๔. มีพระองคุลียาว
๕. มีพระหัตถ์และพระบาทอ่อนนุ่ม
๖. ฝ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาทมีเส้นที่ข้อพระองคุลี
จดกันเป็นรูปตาข่าย
๗. มีข้อพระบาทสูง
๘. มีพระขงฆ์เรียวดุจแข้งเนื้อทราย

๙. เมื่อประทับยืน ไม่ต้องน้อมพระองค์ลงก็ทรงลูบคลำถึงพระชานุด้วย ฝ่าพระหัตถ์ทั้งสองได้
๑๐. มีพระคุษหจันเร้นอยู่ในฝัก
๑๑. มีพระฉวีสีทอง คือคล้ายทองคำ
๑๒. มีพระฉวีละเอียด จนละอองธุลีไม่อาจติดพระวรกายได้
๑๓. มีพระโลมชาติเดี่ยว คือในแต่ละขุมมีเพียงเส้นเดียว
๑๔. มีพระโลมชาติปลายอนขึ้น คือ พระโลมชาติขอดเป็นวงเวียนขวาดังกุนฑลสีครามเข้มดั่งดอกอัญชัน
๑๕. มีพระวรกายตั้งตรงดุจกายพรหม
๑๖. มีพระมังสะในที่ ๗ แห่งเต็มบริบูรณ์
๑๗. มีพระวรกายทุกส่วนบริบูรณ์ดุจลำตัวท่อนหน้าของราชสีห์
๑๘. มีร่องพระปฤษฎางค์เต็มเสมอกัน
๑๙. มีพระวรกายเป็นปริมณฑลดุจปริมณฑลแห่งต้นไทร พระวรกายสูงเท่ากับ ๑ วาของพระองค์
๑ วาของพระองค์เท่ากับส่วนสูงพระวรกาย
๒๐. มีลำพระศอกกลมเท่ากันตลอด

๒๑. มีเส้นประสาทรับรสพระกระยาหารได้ดี
๒๒. มีพระหนุุดจคางราชสีห์
๒๓. มีพระทนต์ ๔๐ ซี่
๒๔. มีพระทนต์เรียบเสมอกัน
๒๕. มีพระทนต์ไม่ห่างกัน
๒๖. มีพระเขี้ยวแก้วขาวงาม
๒๗. มีพระชีวหาใหญ่ยาว
๒๘. มีพระสุรเสียงดุจเสียงพรหม ตรัสดุจเสียงร้องของ
นกการเวก
๒๙. มีดวงพระเนตรดำสนิท
๓๐. มีดวงพระเนตรแจ่มใสดุจตาลูกโคเพียงตลอด
๓๑. มีพระอุณาโลมระหว่างพระโขนงสีขาวอ่อน
เหมือนนุ่น
๓๒. มีพระเศียรดุจประดับด้วยกรอบพระพักตร์